
PCB – svenska erfarenheter

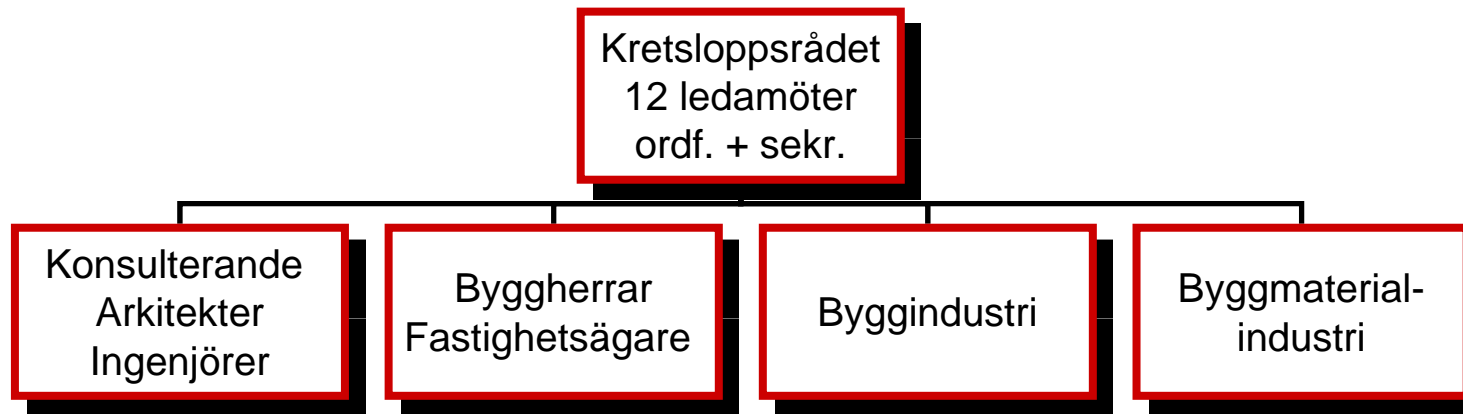
Per Lilliehorn
Miljökonsultgruppen

Miljökonsultgruppen

- Tre delägare
  - Gunilla Bernevi Rex
  - Bengt Gustafsson
  - Per Lilliehorn
- Förvaltar resultatet av Kretsloppsrådets projekt "PCB i byggnader"
- Genomför PCB-utbildningar
- Driver webbsidan www.sanerapcb.nu

Kretsloppsrådet

- Representerar ett 30-tal branschorganisationer
- 15 lokala kretsloppsråd

Bildades 1994 i dialog med Kretsloppsdelegationen

Disposition

- Introduktion, PCB
- Historik
- Vad har hänt i Sverige?
- Svenska erfarenheter
  - Inventering
  - Sanering
  - Innemiljöaspekter

Introduktion

Svenska utgångspunkter

- PCB i födan - högt dagligt intag av PCB i födan (dioxin o dioxinliknande PCB-effekter)- fokus på spridning i yttre miljö
- Stor användning av PCB i fogmassor är ett specifikt svenskt problem
- Vittrande fogmassor läcker PCB till omgivningen
- Liten användning av PCB i invändiga fogmassor (?)

PCB, intro 1

Intar en särställning bland miljögifterna

- Goda tekniska egenskaper
- Svårnedbrytbart
- Använt i stora mängder
- Ca 1.500.000.000.000 kg tillverkat
- Ca 500.000.000.000 kg kvar
- Miljöeffekterna upptäcktes 1966

Stockholmskonventionen 2001,
trädde i kraft 2004

PCB, intro 2

- Började tillverkas på 1920-talet (USA)
- Kan påvisas i svensk miljö redan 1942
- Började användas i större skala i Sverige i mitten av 1950-talet
- Stora tillverkare – Monsanto, Bayer
- Dominerande användning i Norden – elkraft, elnät, järnväg (el) och industri.
- Myndighetsfokus – främst elkraftsidan

PCB, i Sverige 1969

- Import ca 500 ton/år + PCB i importerade varor (t ex transformatorer)
- Varunamn – Aroclor, Clophen, Kanelchlor
- Elindustri - ca 500 ton inkl import
- Kemisk-teknisk industri (framförallt byggverksamhet och sjöfart) – Ca 100 ton/år

PCB, användningar

	DK	SF	ISL	NO	SE
Isolerrutor					
Strömgenomför.					
Lysrörskond					
Småkond					
Fogmassor			Vid fönster		
Murbruk/golv	?	?	?	Lagnings- bruk	Acrydur- golv ?
Färger	?	?	?	Fasad- färger	?

PCB, att sanera

	DK	SF	ISL	NO	SE
Isolerrutor				50	50-100
Strömgenomför.	-	-	-	4	-
Lysrörskond				123	
Småkond				4	
Fogmassor				34	Ca 100
Murbruk/golv				56	20-50
Färger				50	

 =uppgift saknas

Historik

PCB-historik-1

År	Händelse
1942	Första spåret
1966	PCB: s spridning i miljön upptäcks av Sören Jensen
1972	Svenskt förbud mot öppen användning av PCB
1997	Skriften "PCB i byggnader – stort eller litet problem?"

PCB i fogmassor

– stort eller litet problem?

Bo Jansson
Jenny Sandberg
Niklas Johansson
Anneli Åstebro

PCB-historik-2

År	Händelse
1998 - 02	Kretsloppsrådets projekt "PCB i byggnader"
2002	Naturvårdverkets utredning
2007	1 mars 2007 - förordning
2013	30 juni 2013 är slutår för sanering

PCB i byggnader

Kretsloppsrådet projekt 1998 – 2002

- Syfte: PCB-haltiga produkter ska hanteras på ett miljöanpassat sätt
- Mål: Sanering av fog- och golvmassor klar 31 dec 02. (Ej uppnått).

”PCB-informationsprojektet”:

- Informationsarbetet fortsätter genom Miljökonsultgruppen i Stockholm HB

www.sanerapcb.nu

Berörda byggvaror med PCB

- Fogmassor i byggnader uppförda eller fogade 1956 – 1973
- Kondensatorer i utrustning från 1956 – 1980
- Golvmassor som halksäker beläggning i industrilokaler, storkök mm 1956 – 1973
- Förseglingsmassa till isolerrutor 1956 – 1973

Åtagandet

<i>Byggvara från 1956-1973 med PCB</i>	<i>Åtgärdas snarast</i>	<i>Åtgärdas vid byte/rivning</i>
Fogmassor som tillverkats med innehåll av PCB (PCB-halt över 500 ppm)	X	
Fogmassor tillverkade utan PCB förorenade av vid omfogning kvarvarande PCB		X
PCB-haltig golvmassa med ytan exponerad	X	
PCB-haltig golvmassa, inbyggd		X
Isolerglas med PCB-haltig förseglingsmassa		X
Kondensatorer i lysrörsarmaturer, oljebrännare mm med PCB		X

Förordning 1 mars 2007

Krav på

- Inventering av PCB. Resultat/åtgärdsplan meddelas tillsynsmyndighet 080630.
- Sanering av fog-/golvmassor >500 ppm senast 2013-06-30
- Byggnadsdel PCB >50 ppm skall dekontamineras innan byggnads- eller rivningsåtgärd.

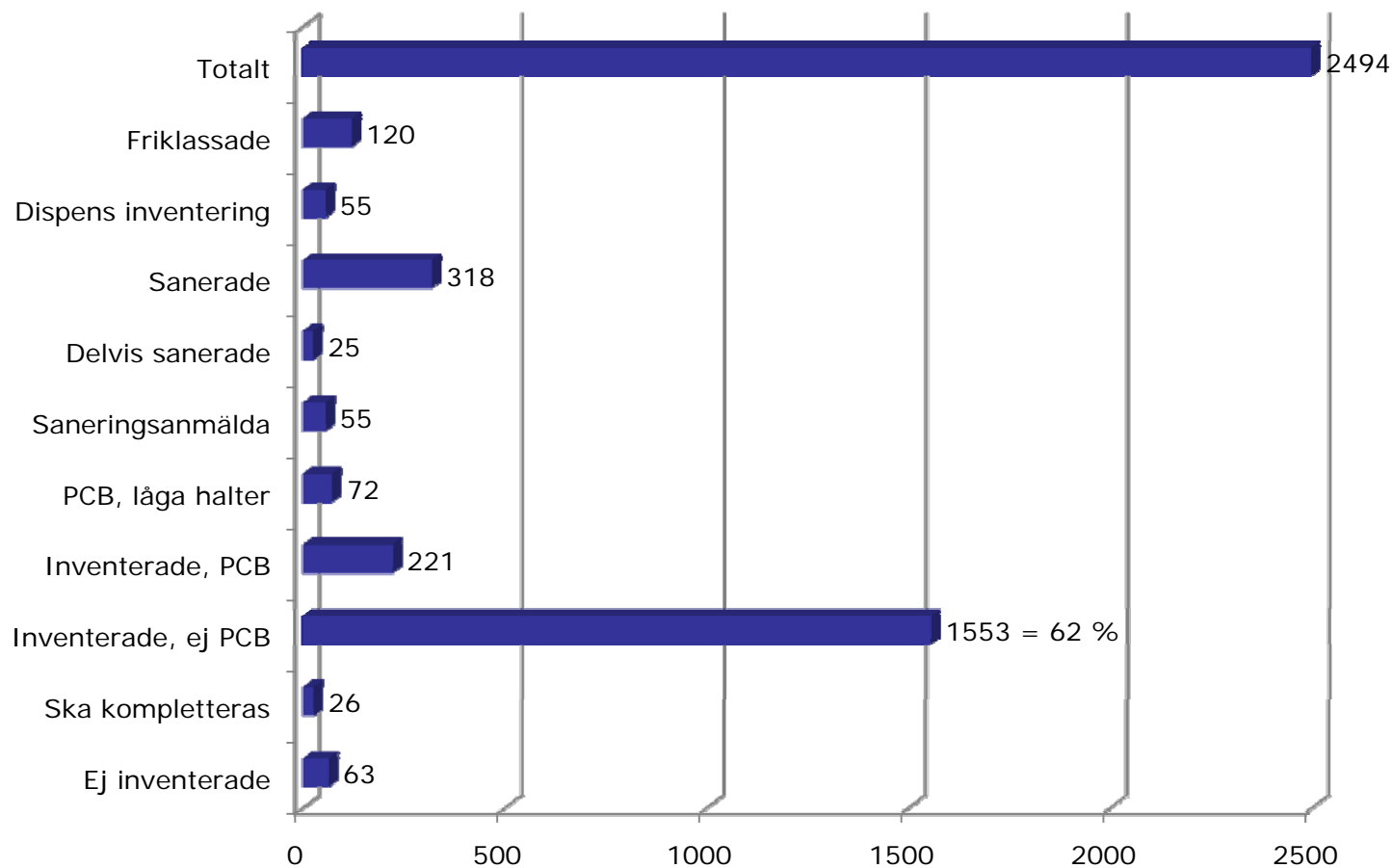
Vad har hänt i Sverige?

Läget i Stockholm okt 09-1

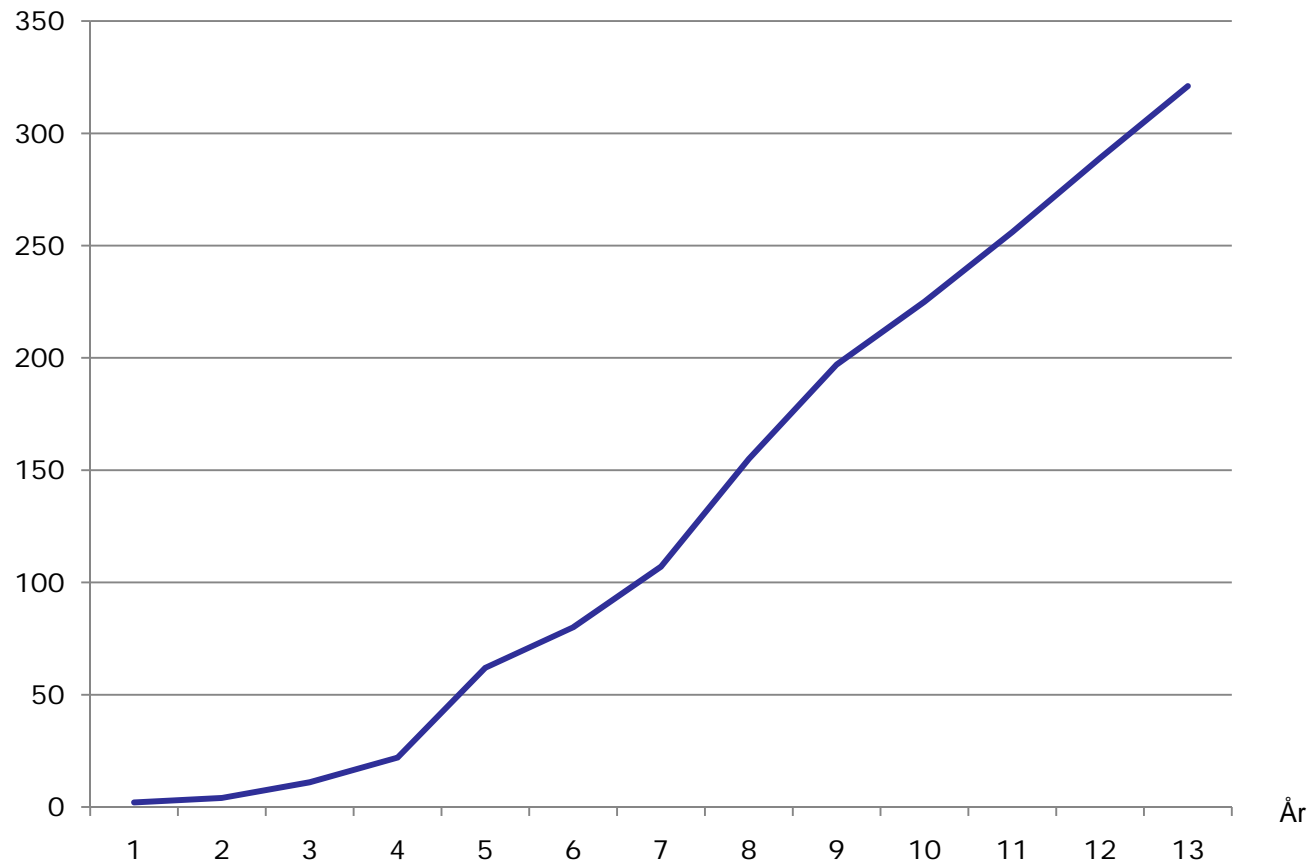
- Ej inventerade 3 %
- Friklassade el dispens 6 %
- Ej PCB - i 62 %
- Hittat PCB i ca 28 % - av dessa är ca hälften färdigsanerade
- 15 % anmälda, ej klara

Läget i Stockholm okt 09-2

Läget i Stockholm okt 09-3

Antal sanerade fastigheter

År 1 = 1997 o s v

Sanerat (okt 2009)

- Enligt en grov bedömning - baserat på statistik från Stockholm - cirka 50 % av fogmassorna i landet färdigsanerade.
- Antag att drygt 50 ton fogmassa återstår att sanera.

Inventering

Praktiska erfarenheter

- Förberedelser
- Inventeringen
- Provtagning
- Analyser
- Resultatsammanställning
- Exempel

Inventering-1

- Hur bedömer man olika fogmassor?
- Hur bedömer man hur många prover som ska tas?
- Hur ska man veta var man ska leta efter golvmassor?
- Kondensatorer och isolerrutor

Inventering-2

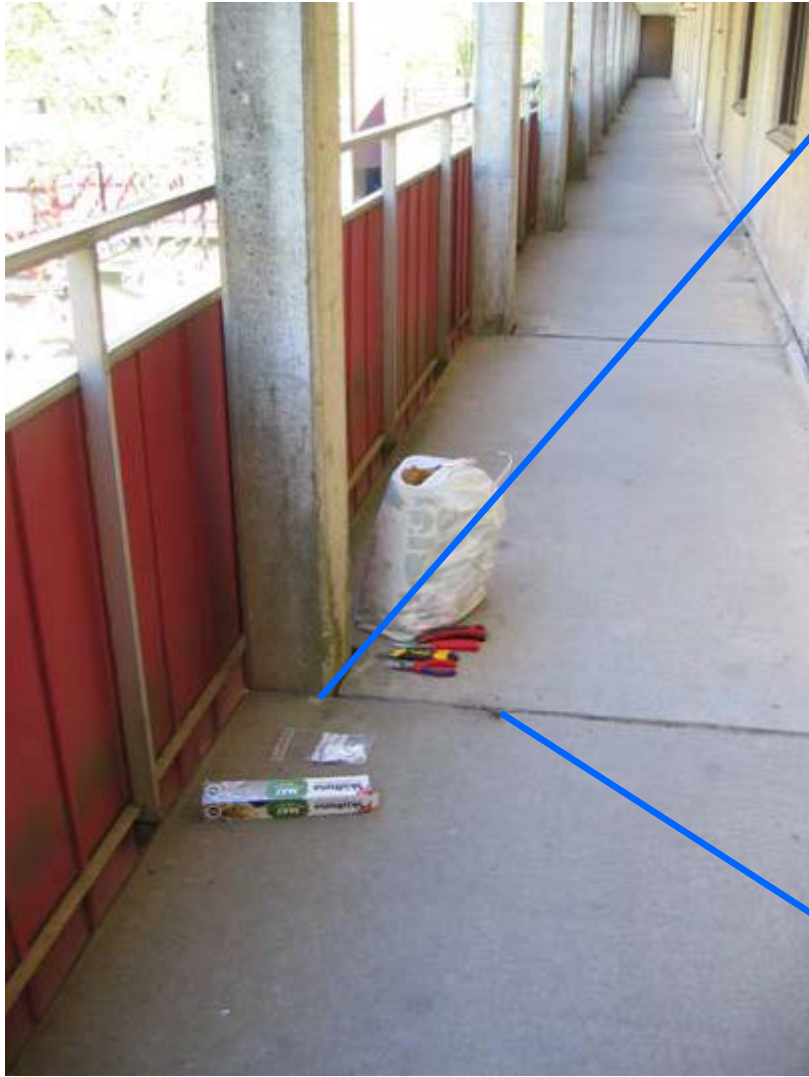

- Tag prover på fogmassor – även massor som ej är polysulfidbaserade kan innehålla PCB
- Inventera övriga produkter
- Märk eventuella kondensatorer och isolerrutor med etiketter
- Dokumentera noga allt som görs!

Provtagning – att tänka på

- Bra verktyg för provtagningen
- Var noggrann så inte prov "smittar" varandra
- Dokumentera noga
- Återfoga så du inte lämnar hål i tätningen

Utrustning-1

- Tunnbradig skarp kniv, alternativt kniv med "brytspets"
- Tång
- Skruvmejsel
- Stämjärn
- Aceton och hushållspapper att tvätta knivbladet och tången med
- Engångshandskar som byts mellan varje prov

Utrustning-2

- Aluminiumfolie och plastpåsar för proverna
- Märkutrustning till provpåsar, etiketter och penna
- Kamera
- Anteckningsmaterial, ritningar m m
- Större påsar att samla prover och skräp i
- Etiketter för att märka kondensatorer och isolerrutor

Provtagning-1

- Märk provpåsen
- Engångshandskar tas på
- Skär ut ett helt tvärsnitt av fogen och petas loss. En sträng på 5-6 cm som delas i två är lagom.
- Bitarna läggs i aluminiumfolie och stoppas i en plastpåse. Ett prov per plastpåse för att inte riskera förorening mellan proverna.

Provtagning-2

- Rengör knivbladet med hushållspapper med aceton.
- Ta av engångshandskarna
- Notera provtagningsplats på en ritning eller skiss över byggnaden så att det blir möjligt att koppla proverna till rätt plats.
- Fotodokumentera helst provtagningsplatsen

Provtagning-3

- Minst två prov per fogtyp som förekommer i byggnaden bör tas.
- Om det är stora mängder fogar med en fogmassetyp, kan det behövas flera prover på dem, t ex ett per fasad.

Provtagning-4

- Den ena biten skickas till labbet och den andra sparas tills det är klart att analysen fungerade.
- Bitar innehållande PCB skall skickas för destruktion till SAKAB som farligt avfall, inte kastas som vanligt avfall.

Redovisning inventering-1

- Inventeringsprotokoll
- Ev kompletterande listor över alla sökta och funna (och ej funna!) PCB-produkter
- Ritningar med markeringar av vad som inventerats
- Analysprotokoll från laboratorium

Redovisning inventering-2

- Eventuella foton
- Sammanställningsblankett att skicka till kommunens miljökontor
- Miljökontoret kan begära mer redovisning än blanketten!

Sanering av fogmassor

Hur saneras fogmassor ?

- Fogmassan skärs vanligen bort med oscillerande kniv. Fogkanterna slipas sedan rena.
- Kraftig dammsugare används för att samla upp PCB-haltigt damm.
- Skyddsåtgärder och skyddsutrustning krävs .
- Avfallet är farligt avfall!

Hantering av avfall

- Det farliga avfallet samlas i godkända kärl/plastsäckar, som märks.
- Förordningen om farligt avfall (SFS 1996:971) gäller.
- Journalföring och transportdokument krävs.
- Transport av godkänd transportör.
- Destruktion hos SAKAB.

Skyddsåtgärder-1

Viktigast är "bästa teknik" med dammuppsamling vid källan och goda rutiner för avfallshantering och städning.

Dessutom:

- För hyresgäster: bl a stängda dörrar och fönster, ev tätning av tilluftsventiler och mot luftläckage, ev avstängning av frånluftsventilation.
- För arbetarna: lämplig arbetshöjd, skydd för andning och hörsel, mot vibrationer.

Skyddsåtgärder-2

Utvändig sanering, yttre miljö/människor:

- vindskydd på ställningen
- skyddstäckning av mark
- byte av markens ytskikt närmast huset mm efter sanering.

Vid invändig sanering, lokaler/människor:

- avskärmning av arbetsområdet
- undertryck i arbetsområdet
- ev skydd av invändiga ytor

PCB i innemiljö

PCB i innemiljö

- Få undersökningar av PCB i innemiljö i Sverige
- Studie (Niklas Johansson) – blodprov på boende likadana hus (med/utan PCB)
- Högt upptag av PCB i blodet
- Lågklorerade, ej dioxinlika, PCB:er dominerar
- De boende uppvisar likartad halt av dioxinlika PCB:er

Kontakt - Per Lilliehorn

Sekreterare i Kretsloppsrådet

Eget företag - Lilliehorn Konsult

Delägare i Miljökonsultgruppen i Sth HB

+46-8-24 84 10

+46-70-991 83 56

per@lilliehorn.se

www.kretsloppsradet.com

www.sanerapcb.nu